

Onderzoek naar de functie van bebouwing voor vleermuizen Sintmaheerdt 'Spant' Tolbert

In het kader van de Flora- & Faunawet

Colofon

Onderzoek naar de functie van bebouwing voor vleermuizen Sintmaheerdt 'Spant' Tolbert

In het kader van de Flora- & Faunawet

Uitgevoerd door: Natuurbank Overijssel

Opdrachtgever: BJZ.NU
Contactpersoon: dhr. W. Bekke

Projectnummer en versie: 812B, versie 1.0		Status: definitief
Projectleider: Ing. P. Leemreise	Veldmedewerker(s): Ing. P. Leemreise	Rapportdatum: 14 november 2016
Ligging projectgebied: Spant, Tolbert		

Correspondentieadres:
Aladnaweg 18
7122 RR Aalten
info@natuurbankoverijssel.nl

@natuurbankOverijssel

1. Inleiding

Op 25 mei 2016 heeft Natuurbank Overijssel onderzoek verricht naar het voorkomen van beschermde flora- en faunasoorten in een plangebied aan Spant in Tolbert. Dit onderzoek werd uitgevoerd om het effect van de voorgenomen sloop van de aanwezige bebouwing op beschermde flora- en faunasoorten vast te stellen.

Uit het onderzoek kwam naar voren dat de aanwezigheid van een verblijfplaats van vleermuizen in de te slopen bebouwing op basis van een visuele inspectie niet kon worden uitgesloten. De betreffende bebouwing leek in potentie geschikt als zomer-, winter-, paar- en/of kraamverblijf van verschillende vleermuissoorten als gewone- en ruige dwergvleermuis, laatvlieger en meervleermuis. Vleermuizen kunnen een verblijfplaats bezetten achter dakpannen, nokpannen, gevelpannen, loodslabben, windveren, houten gevelbetimmeringen, in (holle) spouwmuren en op zolders. Het te slopen gebouw heeft een (holle) spouw welke via open stootvoegen eenvoudig te bereiken is door vleermuizen. Vooral de expositie van enkele muren met open stootvoegen op het zuidoosten en zuiden, maken deze muren tot een potentiële verblijfplaats voor vleermuizen; mogelijk zelfs tot een kraamkolonie.

Omdat de functie van de bebouwing voor vleermuizen niet vastgesteld kon worden op basis van een visuele inspectie, heeft Natuurbank Overijssel aanvullend onderzoek verricht in de periode juni – september 2016 naar de functie van het gebouw voor vleermuizen. Voorliggend rapport beschrijft de bevindingen van dit vervolgonderzoek.

Er is in het gebied specifiek gekeken naar aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van vleermuizen. Het uitgevoerde onderzoek dient antwoord te geven op onderstaande onderzoeksvragen.

1. Welke functie heeft het onderzoeksgebied voor vleermuizen, welke soorten komen er voor, wat is de verspreiding en hoeveel vleermuizen maken gebruik van de verblijfplaats?
2. Wordt bij de uitvoering van de voorgenomen activiteit de Flora- en faunawet (verder Ff-wet genoemd) overtreden?

Vaste verblijfplaatsen van vleermuizen zijn volgens de Flora- en faunawet jaarrond beschermd. Het is verboden vaste verblijfplaatsen te verstoren en te vernielen en vleermuizen te verstoren, verwonden en te doden. Op basis van de onderzoeksplicht (zoals vastgelegd in de Wro) dient vooraf inzicht verkregen te worden in de effecten van de voorgenomen activiteit op beschermde soorten. Vaste verblijfplaatsen van vleermuizen zijn volgens de Flora- en faunawet strikt beschermd en mogen alleen met een ontheffing vernield worden.

Voorliggend rapport beschrijft de resultaten van dit onderzoek. Tevens wordt in deze rapportage aangegeven welke vervolgstappen genomen dienen te worden om de voorgenomen activiteit in overeenstemming met de Flora- en faunawet (verder Ff-wet genoemd) uit te voeren. Voor een beschrijving van de quickscan natuurwaardenonderzoek en pré-toets natuurbeschermingswet wordt verwezen naar de rapportage 'Quickscan natuurwaardenonderzoek Spant Tolbert (projectnummer 812, Natuurbank Overijssel 2016).

In 2007 is het plangebied onderzocht op de functie voor vleermuizen. Dit betrof geen volledig onderzoek, conform het vleermuisprotocol en de onderzoeksresultaten zijn anno 2016 te oud om nog als 'geldig' te beschouwen.

2. Beschrijving van het onderzoeksgebied

2.1 Ligging van het plangebied

Het plangebied is gesitueerd aan het Spant in Tolbert, gemeente Leek. Het ligt in de bebouwde kom, aan de westrand van het dorp. Het grenst aan de westzijde aan de Tolbertervaart en aan de overige zijden aan stedelijke bebouwing van Leek-Tolbert. Op onderstaande kaart wordt de globale ligging van het plangebied weergegeven.

Globale ligging van het plangebied in de omgeving. Het plangebied wordt met de rode marker aangeduid. Afbeelding: Google Maps.

2.2 Beschrijving van het plangebied

Het plangebied bestaat uit een terrein van een zorginstelling met woongebouwen en gebouwen voor dagbesteding. In het plangebied onderscheiden we bebouwing, erfverharding, gazon en opgaande beplanting in de vorm van bos en sierbeplanting. In het plangebied staan een achttal verschillende gebouwen. Dit betreft zeven vrijstaande gebouwen een één gebouw met vier zijvleugels. De gebouwen zijn gebouwd van baksteen en gedekt met betonnen dakpannen. Op onderstaande luchtfoto wordt het plangebied in detail weergegeven.

De gebouwen staan in een parkachtige omgeving met gazon, siertuinen en landschappelijke beplanting in de vorm van elzensingels en gemengde loofhoutbosjes. Open water treffen we aan ten oosten en ten westen van het plangebied. In het plangebied zelf ontbreekt open water.

Detailopname van het plangebied. Luchtfoto: Google Maps.

3 Het onderzoek

3.1 Onderzoeksvragen

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen is vervolgonderzoek uitgevoerd naar de functie van het plangebied voor vleermuizen. Naast veldonderzoek is gekeken naar bestaande inventarisatiegegevens. Hierbij is gebruik gemaakt van landelijke verspreidingsinformatie met betrekking tot flora en fauna, zoals verspreidingsatlassen, NDFF database, verspreidingsinformatie en websites als www.waarneming.nl en www.telmee.nl.

3.2 Methode

Voor het in kaart brengen van vleermuizen is zowel visueel als auditief geïnventariseerd. Met behulp van een heterodyne batdetector met opname- en verdragingsfunctie (type:Pettersson D240x) is de echolocatie die vleermuizen uitzenden voor ons hoorbaar gemaakt. Wanneer op basis van frequentie, klank en ritme niet met 100% zekerheid de soort bepaald kon worden, is een opname gemaakt op een extern opname apparaat (type: Zoom H2n). Door middel van het computerprogramma Batsound is een nadere analyse uitgevoerd. Door de dieren ook zoveel mogelijk visueel waar te nemen is de determinatie geverifieerd en is het gedrag (en daarmee vaak de functie van het gebied) vastgesteld. Dit onderzoek is specifiek gericht op het in kaart brengen van verblijfplaatsen, soortsaanstelling en gebiedsgebruik.

In totaal zijn vijf verschillende bezoeken aan het onderzoeksgebied gebracht. De bezoeken in juni en juli zijn uitgevoerd voor het in kaart brengen van kraam- en zomerverblijven, het bezoek in augustus voor het vaststellen van een paarverblijf & winterverblijfplaats en het bezoek in september voor het in kaart brengen van een paarverblijf. Het bezoek van 22 augustus is uitgevoerd rond middernacht om eventueel zwermende vleermuizen (dit is een indicatie voor een winterverblijfplaats) vast te kunnen stellen. De

toegepaste onderzoeksmethode is gebaseerd op het vleermuisprotocol 2014 zoals opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus in samenwerking met de Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO) en de Zoogdierverseniging.

Vanwege de omvang van het onderzoeksgebied, zijn de beide zomerrondes met twee onderzoekers uitgevoerd. Deze onderzoekers hadden ieder een deel van het onderzoeksgebied onder hun 'hoede'. Vanwege de overzichtelijkheid van zwermende en baltsende vleermuizen is de inzet van een enkele onderzoeker in augustus en september voldoende om het gehele onderzoeksgebied te onderzoeken.

3.3 Omstandigheden

Tijdens alle bezoeken waren de weersomstandigheden geschikt voor het inventariseren van de mogelijk aanwezige soorten (zie Tabel 1). Gezien de beperkte grootte van het plangebied wordt verwacht dat er geen soorten en/of functies zijn gemist.

bezoekdatum	tijdstip	Doel	Weersomstandigheden
18-6-2016	21:30 – 23:30	Zomerverblijfplaats-kraamkolonie	Bewolkt, 19 °C, windstil
19-6-2016	3:30- 5:00	Zomerverblijfplaats-kraamkolonie	Half Bewolkt, 13 °C, windstil
1-7-2016	2:34 – 5:00	Zomerverblijfplaats-kraamkolonie	Half bewolkt, 22°C, droog, windstil
26-8-2016	23:10 – 1:20	Zomer-, winter-, paarverblijfplaats	Onbewolkt, 17 °C, droog, windstil
16-9-2016	19:30 – 22:00	paarverblijfplaats	Bewolkt, 19 °C, droog, windstil

Tabel 1. Bezoekdata en weersgesteldheid

3.4 Volledigheid van de inventarisatie

Het onderzoek naar de functie van het gebouwen voor vleermuizen is volledige en conform het vleermuisprotocol uitgevoerd. Een volledige onderzoek naar de functie van bebouwing voor vleermuizen bestaat uit minimaal vier bezoeken in de periode juni-september. In deze periode is het mogelijk om kraamkolonies, zomerverblijven, winterverblijven en paarverblijven vast te stellen (RVO, 2015).

De houdbaarheid van verspreidingsgegevens is aan een maximale periode gebonden. Voor de verspreidingsgegevens van licht beschermde soorten, of het juist ontbreken hiervan, wordt veelal een bruikbaarheidsperiode van circa 5-6 jaar gehanteerd. Voor zwaar beschermde soorten als vleermuizen en vogels geldt een bruikbaarheidsperiode van circa 2-3 jaar. Na deze periode zijn de gegevens verouderd en dient beoordeeld te worden of de gegevens voldoende up-to-date zijn om te gebruiken bij ruimtelijke ingrepen.

4. Onderzoeksresultaten

4.1 Algemeen

In dit hoofdstuk worden de relevante bevindingen van het onderzoek weergegeven. De verspreidingskaart van de aangetroffen soorten is opgenomen in de tekst. In het volgende hoofdstuk worden de wettelijke consequenties en aanbevelingen gegeven.

4.2 Vleermuizen

Verblijfplaatsen

Tijdens het bezoek op 18 juni werd een uitvliegende gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) waargenomen. Deze verliet één van de gebouwen in het plangebied via een open stootvoeg. De uitvliegopening zat aan de gevel met een zuidwest-oriëntatie, op één na meest rechts in de gevel van het bijgebouw. Op 16 september werd rondom deze verblijfplaats een baltsend mannetje gewone dwergvleermuis waargenomen. Aangenomen wordt dat de gevonden verblijfplaats als zomer- en paarverblijf wordt gebruikt door een solitair mannetje gewone dwergvleermuis.

Tijdens alle bezoeken werden 2-3 foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen langs de bomen in het plangebied. Behalve de zekere verblijfplaats die op 18 juni werd ontdekt, zijn er geen directe bewijzen gevonden dat deze andere dwergvleermuizen een verblijfplaats in het plangebied bezetten. Gelet op de aanwezigheid van deze vleermuizen in de periode, net na het uitvliegen en net voor het binnenvliegen van verblijfplaatsen, moeten deze vleermuizen een verblijfplaats in het plangebied of net er buiten bezetten. Ten zuiden en oosten van het plangebied liggen woonwijken met potentiële geschikte verblijfplaatsen.

Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat groepen vleermuizen een zomer-, winter- of kraamkolonie in de gebouwen bezetten.

Locatie van de zomer- en paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis.

Conclusie:

Een solitaire gewone dwergvleermuis bezet een zomer- en paarverblijf in de spouwmuur van een aanbouw van een zorgwoning in het plangebied. Vleermuizen bezetten geen kraam- of winterverblijfplaats in het plangebied.

Foerageergebied

Tijdens alle bezoeken werden 1-3 foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen langs de randen en kronen van bomen in het plangebied en langs bomen langs de randen van het plangebied. Op 16 september werden 8 foeragerende laatvliegers langs een elzenaanplant en boven een weide in het noordelijke deel van het plangebied waargenomen. Deze vleermuizen kwamen uit oostelijke richting aangevlogen en verdwenen na 15 minuten in Noordwestelijke richting. Vermoedelijk bezetten zij een verblijfplaats in een woonwijk ten oosten van het plangebied.

16-9-2016. 8 laatvliegers, vanuit het oosten naar het plangebied, later richting noorden weer uit het gebied

Enkele vliegroutes van foeragerende gewone dwergvleermuizen in het plangebied in juni en juli 2016.

Foeragerende vleermuizen in het plangebied.

Conclusie:

Gewone dwergvleermuizen en laatvliegers benutten de opgaande bomen in het plangebied en langs de randen van het plangebied als foerageergebied.

Vliegroutes

Tijdens de bezoeken in juni en juli werd verschillende gewone dwergvleermuizen waargenomen die rechtlijnig langs een elzensingel aan de oostzijde van het plangebied vloog. Er leek echter geen logica in het patroon van langs vliegende gewone dwergvleermuizen te zitten. Aangenomen wordt dat het foeragerende gewone dwergvleermuizen zijn die de laanbomen als foerageergebied benutten en geen vleermuizen die de laanbeplanting als vliegroute benutten.

Lijnvormig landschapselement in het plangebied; vleermuizen volgen dit lijnvormig element wel, maar het heeft geen verbindende functie tussen foerageergebieden onderling, of tussen verblijfplaatsen en foerageergebied.

Conclusie:

Het plangebied heeft geen betekenis als vliegroute voor vleermuizen.

Conclusie

Op basis van het uitgevoerde onderzoek kan geconcludeerd worden dat de gewone dwergvleermuis een zomer- en paarverblijf bezet in de spouw van een bijgebouw van een woonzorgwoning. De te slopen bebouwing wordt niet gebruikt door groepen vleermuizen als zomer-, winter- of kraamverblijf. Op basis van foeragerende gewone dwergvleermuizen in de schemering nabij gebouwen in het plangebied, bezetten mogelijk nog 1-2 gewone dwergvleermuizen een zomerverblijfplaats in de te slopen gebouwen. Op basis van het uitgevoerde onderzoek ontbreken hiervoor echter bewijzen. Deze vleermuizen bezetten in ieder geval geen paarverblijf in de te slopen bebouwing.

De opgaande loofbomen in het plangebied worden benut als foerageergebied door enkele gewone dwergvleermuizen en laatvliegers. Alle waarnemingen van vleermuizen (en andere noemenswaardige soorten) zijn toegevoegd aan de Nationale Database Flora- en fauna (NDFF) via het invoerportaal van Waarneming.nl.

4.3 Overige soorten

Tijdens de bezoeken in juni en juli bedelende jonge bosuilen gehoord uit het bos ten westen van het plangebied.

4.4 Bronnenonderzoek

Op 7-8, 29-30 juni en 11 juli 2007 is het plangebied onderzocht op de aanwezigheid van vleermuizen¹. De gebruikte onderzoeksmethode komt overeen met de methode die in 2016 is gebruikt, alleen heeft men geen volledig onderzoek uitgevoerd. Zo is geen specifiek bezoek aan het plangebied gebracht voor het in kaart brengen van winterverblijfplaatsen (augustus) en paarverblijfplaatsen (september-oktober). De conclusie n.a.v. het uitgevoerde onderzoek in 2007 kan achteraf als onjuist beschouwd worden. De aangetroffen verblijfplaats was in 2007 zeer waarschijnlijk ook al in gebruik.

¹ OD 205. 2007. Flora- en faunaonderzoek Nieuw-Sintmaheerd. OD 205, Delft.

5 Toetsing flora- en faunawet

5.1 Algemeen

Sinds de inwerkingtreding van de AMvB artikel 75 (d.d. 26-2-2005), is de beschermde status van dieren en planten opgedeeld in drie tabellen. Voor soorten die vermeld staan op Tabel 1 van de Ff-wet geldt dat ze zijn vrijgesteld van de verbodsbepalingen verstoren, doden en verwonden als gevolg van handelingen die in het kader van een ruimtelijke ontwikkeling worden uitgevoerd. Deze vrijstelling geldt ook voor soorten van tabel 2, mits de werkzaamheden worden uitgevoerd volgens een door de minister goedgekeurde gedragscode. Soorten die vermeld staan in tabel 3 soorten zijn zwaar beschermd en voor het mogen verstoren, doden en verwonden van dieren, maar ook voor het verstoren en vernielen van vaste rust- en verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied, is een ontheffing van de Ff-wet vereist.

Vleermuizen staan vermeld in tabel 3 van de Ff-wet. Om verblijfplaatsen te mogen vernietigen en vleermuizen te mogen verstoren is een ontheffing van de verbodsbepalingen vereist.

5.2 Ingreep

De initiatiefnemer is voornemens om de in het plangebied aanwezige bebouwing te slopen.

5.3 Wettelijke consequentie voor vleermuizen

Verblijfplaatsen

Door de voorgenomen sloop gaan een zomer- en paarverblijf van de gewone dwergvleermuis verloren. Vaste verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis zijn jaarrond beschermd. Een ontheffing dient verkregen te worden om het gebouw te mogen slopen. Er dient een ontheffing verkregen te worden voor het verstoren van een dwergvleermuis en het verstoren, vernielen en/of wegnemen van een vaste verblijfplaats.

Onderdeel van de ontheffingsaanvraag is een projectplan. Hierin staat onder andere beschreven welke tijdelijke- en duurzame mitigerende maatregelen genomen dienen te worden. Tot tijdelijke maatregelen behoren maatregelen zoals het plaatsen van minimaal vier vleermuiskasten en tot duurzame maatregelen behoren het creëren van nieuwe duurzame verblijfplaatsen voor dwergvleermuizen in de nieuw te bouwen (zorg)woning. Nieuwe duurzame verblijfplaatsen kunnen aangeboden worden d.m.v. open stootvoegen zodat vleermuizen de (holle) spouw kunnen betreden of houten gevelbetimmeringen.

Volgens de eisen dient er een overlapperiode van minimaal drie maanden te zijn, tussen het aanbieden van nieuwe (tijdelijke) verblijfplaatsen en het verstoren/vernielen van de huidige verblijfplaats. De voorkeur gaat uit naar het aanbieden van nieuwe duurzame verblijfplaatsen in de nieuwe bebouwing en vervolgens pas de bestaande verblijfplaats slopen.

Foerageergebied

De voorgenomen activiteit heeft geen negatief effect op foerageergebied van vleermuizen. Er hoeft geen ontheffing van de verbodsbepalingen zoals opgenomen in de Ff-wet aangevraagd te worden.

Vliegroutes

Het onderzoeksgebied heeft geen functie als vliegroute voor vleermuizen. Er hoeft geen ontheffing van de verbodsbepalingen zoals opgenomen in de Ff-wet aangevraagd te worden.

5.4 Overige soorten

Er zijn in het onderzoeksgebied geen andere beschermde soorten waargenomen in het onderzoeksgebied.

De Wet Natuurbescherming wordt per 1 januari 2017 ingevoerd. Tijdens de afhandeling van de ruimtelijke procedure van dit project kan het wettelijk kader dus gewijzigd worden.

Er is overgangsrecht vastgesteld, waarbij ontheffingen die worden aangevraagd voor 1 januari 2017 afgehandeld worden onder het nu geldende juridische toetsingskader. Dat houdt in dat mogelijk maatregelen voor soorten moeten worden getroffen die nu nog wel beschermd zijn en na 1 januari niet meer.

Het wettelijk kader voor de gewone dwergvleermuis verandert niet als gevolg van de nieuwe wet.

6. Conclusie en advies

De spouw van een bijgebouw van één van de zorgwoningen vormt een vaste verblijfplaats van een solitair mannetje gewone dwergvleermuis. Deze verblijfplaats mag alleen gesloopt worden nadat een ontheffing van de verbodsbepalingen van de Ff-wet verkregen is. Om deze ontheffing te mogen verkrijgen dienen tijdelijke- en duurzame mitigerende maatregelen genomen te worden die er toe leiden dat de verblijfplaats in het gebied duurzaam behouden blijft. Geadviseerd wordt om meerdere gebouwen geschikt te maken voor vleermuizen.

7. Literatuur

- Broekhuizen, S. (et al.). 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. K.N.N.V. Uitgeverij, Utrecht.
- Dietz, C., Nill, D. 2009. Vleermuizen; alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. Tirion.
- Heusden, W.R.M., S.J. Vreugdenhil. 2006. Handreiking Flora- en faunawet. Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Dienst Landelijk Gebied, Utrecht.
- Ministerie van LNV., 2005 (herzien 2009). Buiten aan het Werk. Houd tijdig rekening met beschermde planten en dieren! Brochure.
- Sachteleben, J. & O. von Helversen, 2006. Songflight behaviour and mating system of the pipistrelle bat (*pipistrellus pipistrellus*) in an urban habitat. In: *Acta Chiropterologica*, 8(2): 391-401, 2006.

Internet

- www.vleermuizenindestad.nl
- www.vleermuis.net
- www.zoogdiervereniging.nl